

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור
היכל
תשיעי
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

מטות

(חלק יח — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלוקטי שיחות

שבוע פרשת מטות-מסעי, כד תמוז'א' מנחם-אב, ה'תשפ"א (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מטות

כאן את אריכות הדברים „אמר להם אפי' אתם מכניסים כל המונות שבעולם . . רכב בחור“:

(א) במה נוגע כל זה לפירוש הפסוק?

(ב) ואף אם ראה רש"י מאיזה טעם שיהי' להעתיק חלק זה מדיבור בלעם, לכאורה הי' מתאים להביאו במקום שבו פירש את הענין בפעם הראשונה – על התיבות „לכה איעצך“?

ב. גם צריך להבין כמה דיוקים בדברי רש"י:

(א) בדברי בלעם „אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם“, שהרי „שמא מרובים אתם מן המצרים“ – הרי אין הראי' ממין הנידון, דהן אמת ש„אתם“ לבדכם אינכם „מרובים מן המצרים“, אבל יחד עם „כל המונות שבעולם“ הרי הם בודאי מרובים מן המצרים; שהרי המצרים היו אומה אחת בלבד, ורבים ככל שיהיו המונותי' של מצרים, הרי הם עדיין מעטים מ„כל המונות שבעולם“?

יתירה מזו: כבר למדנו לעיל¹⁰, שמשא רבינו אמר להקב"ה „ואמרו הגוים גו' מבלי יכולת ה' להביא גו'“, „אינו דומה פרעה לשלשים ואחד

א. על הפסוק „הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה' גו“, פירש רש"י: בדבר בלעם – אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות² שבעולם אין אתם יכולים להם שמא מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור³ בואו ואשיאכם עצה אלקיהם של אלו שונא זמה הוא כו' כדאיתא בחלק⁴ ובספרי⁵.

והנה מה שהוצרך רש"י מעיקרא לפרש כאן, שהיתה זו עצת בלעם – אף שכבר פירש כן לעיל בפ' בלק⁶ על דברי בלעם „לכה איעצך“ (וכן בפסוק⁷ „ויחל העם לזנות אל בנות מואב⁸) – מובן הוא, שהרי הפסוק דידן הוא המקור שממנו נלמד הדבר, כדברי רש"י בפסוק „לכה איעצך“: „תדע שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזמה שהרי נאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם“.

אבל צריך להבין מאי טעמא הביא

(1) פרשתנו לא, טז.

(2) בהדפוסים דפרש"י הובא בחצו"ג „ס"א האומות“. אבל בדפוס ראשון ושני וכו"כ כת"י רש"י איתא „המונות“. וכו"ה בהדפוסים דספרי.

(3) בשלח יד, ז.

(4) סנהדרין קו, א.

(5) עה"פ.

(6) כד, יד.

(7) כה, א.

(8) להעיר אשר לאח"ז ממשך „את המדינית“

(כה, ו) „המדינים גו' בנכליהם גו'“ (כה, יזיח) נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים (פרשתנו לא, ב. וראה פרש"י) ואומר עליהן „הן הנה היו גו' ואין רש"י מתרץ זה – כי כבר פירש שבלק הי' מנסיכי מדין וגם מלך למואב (בלק כב, ד).

(9) וגם לדעת המכילתא (בשלח יד, ה. שמו"ר פט"ו, יוד), „שהי' פרעה שולט מסוף העולם ועד סופו“ הרי נאמר בפסוק (שם, ז) שהי' „כל רכב מצרים“ ולא של כל העולם.

(10) שלח יד, טו"ז ובפרש"י.

ב(פרק) חלק ובספרי – ואינו מובן: במה נוגעת לכאן אריכות הדיבורים שבפרק חלק, עד שלא די בציון להמשך המבואר בספרי¹⁴?

ה) אפילו אם ראה רש"י להעתיק גם מ„חלק“, מ"מ הי' לו להקדים את הציון ד„ספרי“, שהרי: (א) שם מדובר בהמשך הביאור דפסוק דידן; (ב) שם מקור כל דיבור זה ברש"י, כולל גם התחלתו – „אמר להם אפילו אתם מכניסים כו“ – משא"כ ב„חלק“, שאריכות הפרטים שם היא רק בהמשך ל„אלקיהם של אלו שונא זמה הוא“.

ומזה מוכח, שכוונת רש"י בלשונו „כדאיתא . . בספרי“ אינה לציין את מקור התחלת פירושו „אמר להם אפילו אתם כו“ (וטעם הדבר, לפי שכבר מוכח כן מעצם הפסוק בפשוטו של מקרא), וגם לא לפרטי הדיבורים בהמשך ל„אלקיהם של אלו שונא זמה הוא“ (אשר מקומם של פרטי העצה הללו הוא ב„חלק“). אלא לענין בספרי השייך לתוכן הנדון, בחלק“, דהיינו לכללות הענין ד„אלקיהם של אלו שונא זמה הוא“.

359 ג. והביאור בזה: החילוק בפשטות בין הפסוק בפרשתנו ובין הפסוק בפ' בלק: בפ' בלק נאמר „לכה איעצך“, ולכן הסתפק שם רש"י בדבריו „ומה

מלכים“ – ופשיטא ש„אינו דומה“ ל„כל המונות שבעולם“.

ב) לאידך: כיון שרצונו לתאר את הריבוי והגבורה של המצרים – מדוע כתב רש"י „שהיו שש מאות רכב בחור“ בלבד, מבלי להזכיר גם (את סיום הפסוק) „וכל רכב מצרים ושלישים על כולו“? (וכמובן גם בפשטות, שרק ריבוי מופלג של „רכב מצרים“ הי' בו כדי לרדוף אחרי בני ישראל ולעורר מורא כה גדול – „ויראו מאד“¹¹ – בקרב „שש מאות אלף וגו' הגברים גו' וגם ערב רב וגו'¹²“).

לכאורה הי' אפשר לומר שבהזכרת „שש מאות רכב בחור“ ביקש רש"י להדגיש (לא את המספר הזה מצד עצמו, אלא) ש„שש מאות“ אלו היו „רכב בחור“, שמזה מובן הריבוי הגדול של כל חיל ורכב מצרים – אלא שמכל מקום אין זה מחוור, דא"כ הי' לו לרש"י לרמוז לזה ע"י הוספת „וגו“, או לכל הפחות להשמיט הלשון „שהיו שש מאות כו“ (הנותנת מקום לומר שזה הי' מספרם הכולל) – ולנקוט במקומה לשון אחרת (ע"ד כבספרי¹³), אשר ממנה נבין שכוונתו למספר גדול מזה?

ג) מהי הלשון „בואו (ואשיאכם עצה)“?

ד) רש"י הוסיף „(וכו)“ כדאיתא בחלק ובספרי, ובפשטות קאי הציון על תיבת „וכו“ – היינו שכוונתו לציין להמשך פרטי הענין כפי שהם מובאים

14) זה שברש"י בלק (כד, יד) כ' „כדאיתא בחלק“ ולא הביא הספרי דשם (כה, א) – י"ל בפשטות כי ב„חלק“ הוא בהמשך להכתוב „לכה איעצך“ ומפורש עצת בלעם בזו. משא"כ בספרי שליתא שם שהי' ע"י עצת בלעם. וגם בפסוק כה, א צריך לפרש שהי' ע"י עצת בלעם, שעפ"י מובן ההמשך להכתובים שלפנ"ו. וראה לקמן הערה 27.

11) בשלח יד, יוד.

12) בא יב, לז-לה.

13) עה"פ, שמביא ל' הכתוב „ויקח (שש מאות גו)“ שאפ"ל שכוונתו לכל הכתוב. משא"כ בפרש"י.

ר"ל – וזה אכן הי' „דבר בלעם”: כיון שבמלחמה גשמית א"א לנצח את בני ישראל, שהרי „אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם כו”’, לכן הנה „בואו ואשיאכם עצה אלקיהם של אלו שונא זמה”. ונמצא, (שאף) בנות מדין הן שיצאו למלחמה בפועל עם בני ישראל. ולכן נוגע כאן, נוסף לעצת בלעם עצמה, גם „דבר בלעם”.

ד. עפ”ז מובן הטעם שהביא רש”י את פרטי הדיבור של בלעם:

אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם – ועל זה לא הי' צריך להביא להם ראי, שהרי כבר ראה בלק שאפילו סיחון ועוג, החזקים במלכים שאין כל אדם יכול לכבשם¹⁹ ואשר נשכרו²⁰ על מנת לשמור מפני בני ישראל – נצחום בני ישראל באופן כה פלאי, עד שכל גבורתם של סיחון ועוג היתה חסרת כל ערך²¹. וא”כ ודאי הי' ידוע להם שגבורה גשמית, הן ע”י ריבוי בכמות והן ע”י חוזק רב באיכות, לא תסייע לנצח את בני ישראל.

אלא שלבלק ולמדין היתה סברא אחרת, שמא יוכלו לנצח את בני ישראל במלחמה רוחנית. כלומר, ע”ד ששכרו את בלעם לגרש את בני ישראל: „לכה נא ארה לי את העם הזה”²² בכח רוחני שבידו, בהיותו נביא, „יודע דעת עליון” – כך עלה בדעתם גם אח”כ

היא העצה אלקיהם של אלו שונא זמה כו”’; משא”כ בפסוק בפרשתנו לא נאמר „בעצת בלעם”, כי אם „בדבר בלעם”, ומשמע שיחד עם העצה בא גם „דבר”, דיבור של בלעם¹⁵, שהיתה לו שייכות לעצה זו¹⁶.

ומזה שהדבר נאמר בתוך טענת משה (החייתם כל נקבה) מוכח ש„דבר בלעם” נוגע דוקא כאן.

ולכן לא הסתפק כאן רש”י בפירוש עצתו של בלעם, אלא הוסיף ופירש את „דבר בלעם” – „אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם כו”’ – שהביא לעצת בלעם: „אלקיהם של אלו שונא זמה כו”’.

וההסברה בזה: טענת משה „החייתם כל נקבה הן הנה היו לבני ישראל גוי על דבר פעור ותהי המגפה בעדת ה”’ היתה לא רק על כך שבעבר הן הכשילו את בני ישראל והביאו עליהם מגיפה¹⁷. הטענה היתה בקשר למלחמה שנלחמו באותה שעה כנגד מדין, ולכן „ויקצוף משה על פקודי החיל גוי הבאים מצבא המלחמה”¹⁸; כלומר, שליחת המדינים את „בנותיהם לזנות” היתה דרך שבה בקשו להלחם בישראל ולהשמידם¹⁸

15) ראה ספרי כאן: „מה הי' דבר בלעם כו”’.

16) להעיר שבת”א כאן „בעצת בלעם”. ועד”ז

בתב”ע „בעיצתא דבלעם”. ובפ’ בלק שם כתב דרשת רז”ל ע”ז. וגם בת”א פי’ „אמלכינך מה דתעבד”. ואכ”מ.

17) והיינו שבסיבתם היתה המלחמה (ראה אברבנאל ומלבי”ם כאן) דאז הי’ מספיק שיאמר רק עצת בלעם „אלקיהם של אלו שונא זמה כו”’.

18) אף שבלק אמר מתחלה רק „ואגרשנו מן הארץ” (בלק כב, ו) ובפרש”י שם, יא) הרי כוונת בלעם ומדין בכלל הי’ „וגרשתיו מן העולם”

(פרש”י שם). ובפרש”י שם כג, יט: ואתה (בלק) סבור להחיותם במדבר. וראה פרש”י לא, ב.

19) ראה פרש”י חקת כא, כג.

20) ראה פרש”י בלק כב, ה.

21) ראה פרש”י ס”פ חקת.

22) בלק כב, ו ובפרש”י. וראה פרש”י שם, ד.

אלא במה יוכלו להם – הנה ע"ז אמר להם בלעם, „בואו ואשיאכם עצה” – קרבו ואשיאכם עצה בחשאי „אלקיהם של אלו שונא שמה כו”’, ועי"ז תצליחו במבוקשכם.

ה. אלא שכאן שואל הבן חמש למקרא: בכל המ' שנה שהיו ישראל במדבר לא מצינו שחטאו בעבירות מסוג זה; ויתירה מזו: לגבי שלומית בת דברי כתב רש"י²⁵, „שבחן של ישראל כו' לומר שהיא לבדה היתה זונה” – ומזה מובן גם בנוגע לאנשים – וא"כ כיצד יתכן שעם כה רב מישראל נכשלו בכך, עד כדי „ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף”²⁶?

ועוד: מהו „בואו” – למה אמר זאת

להם בלעם בדרך סוד?

ולפיכך הוסיף רש"י „כדאיתא בחלק” ושם מבואר בפרטיות כיצד פיתו המדיינים את בני ישראל ע"י „צרצורי של יין”; עד שנכשלו בזנות וע"ז. וממילא – אילו ידעו בני ישראל עד"ז, ודאי היו נשמרים מכך. ולכן אמר להם זאת בסוד – „בואו”, כדי שתחבולה ערמומית זו לא תוודע לבני ישראל²⁷.

ו. ועדיין אין הדברים מחוורים: בגמרא שם מתואר אופן קיום עצת

(כאשר בלעם לא יכול הי' לסייעם) לחפש אחר אנשים אחרים בעלי כוחות רוחניים גדולים יותר שיוכלו לנצח את בני ישראל.

ועל זה ענה להם בלעם „שמא מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור”. בדבריו אלה לא בא להדגיש את הכמות דשש מאות, דהיינו את הגבורה והריבוי של חיל מצרים בגשמיות, אלא את הגבורה הרוחנית – וכפירוש רש"י²³ שבהמות הרכב היו „מהירא את דבר ה” (שבזה אינו נוגע הריבוי במספר דחיל מצרים) – ואעפ"כ לא עמד להם הדבר בשעה שבקשו לפגוע בבני ישראל וגם אחריתם היתה מרה.

וממילא מובן שאין מקום לחפש אחר בעלי מעלות רוחניות שעל ידן יוכלו לבני ישראל, שהרי בענין זה אינם „מרובים מן המצרים” שהיו מן „הירא את דבר ה” ואעפ"כ לא יכלו לעשות מאומה נגד בני ישראל²⁴.

(23) בשלח יד, ז. ואף שכל הבהמות, גם של „כל רכב מצרים” היו מהירא את דבר ה' (פרש"י שם) הרי – (עיקר) הק"ו הוא מאלה שהיו „בחור – נבחרים” בכל „ירא את דבר ה'”). וראה פרש"י וארא ט, יו"ד: „והירא את דבר ה' הניס את מקנהו . . . וכן שנוי' במכילתא אצל ריקח שש מאות רכב בחור”. וראה לקו"ש חט"ז ע' 148 ואילך.

(24) ואולי י"ל שגם תחלת דיבורו של בלעם „אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם” אין כוונתו רק לשלול נצחון ע"י הכמות אלא גם שב„כל המונות שבעולם” בודאי יש בהם הרבה ירא ה' שבזכותם ינצלו (וע"ז מש"נ בסודם ועמורה (וירא ית, כג ואילך) שבזכות צדיקים כו') ולא יאבדו במלחמה עם בני". ועי"ז אמר „שמא מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור” מספר מסויים מפורש

– שלא בערך למספר הצדיקים שהי' דיו להציל גם את סודם וכו' – וכשרצו להלחם בבני" לא נשאר מהם אף אחד.

(25) אמור כד, יא. וראה פרש"י שמות ב, יא.

(26) ס"פ בלק.

(27) להעיר מרשב"ם בלק כד, יד. ועפ"ז י"ל

בפשוטות שגם בפ' בלק כוונת רש"י ב„כדאיתא בחלק” לתרץ איך נכשלו ישראל בזנות. וראה שפ"ח בלק כה, א.

בלעם ע"י המדינים – „עשה להן קלעים מהר שלג עד בית הישימות והושיב בהן זונות זקינה מבחון וילדה מבפנים ובשעה שישראל אוכלין ושותין ושמחין ויוצאין לטייל בשוק אומרת לו הזקינה כו". ושוב יש להקשות: מה לבני ישראל ולהנהגה כזו, „אוכלין כו" ושמחין ויוצאין לטייל בשוק" בין האהלים דנשי ובנות מדין? ובפרט שהדבר אירע לאחר הנסים הגדולים שבני ישראל ראו אך זה עתה ב„אשד הנחלים"²⁸, וכן במלחמת עוג כאשר „עקר טורא"²⁹ כו, ולכאורה – בפשטות – ה' הדבר צריך לעורר אצל בני ישראל תוצאות הפכיות – הנהגה טובה ביותר.

ולכן ציין רש"י גם – „בספרי", והיינו ה„ספרי" השייך לענין המדובר ב„חלק": „בספרי פ' בלק איתא, ש„משנתמלאו ישראל מן הבזה (ממלחמת סיחון ועוג) התחילו מבזים את הבזה מקרעים כסות ומשליכים ומקרעים בהמה ומשליכים לפי שלא היו מבקשים אלא כלי כסף וכלי זהב כו", והיינו שה„בזה" הגדולה מן המלחמה גרמה לבני ישראל שיהיו במצב של „וישמן ישורון", וממילא התוצאות מזה היו – „ויבעט", שסוף כל סוף הביאם הדבר להנהגה הלא-טובה ולכשלון החטא³⁰.

ז. מ„יינה של תורה" שבפירוש רש"י:

במלחמת מדין מצינו בכתוב שינוי לשון, שהקב"ה אמר³¹ „נקום נקמת בני ישראל מאת מהמדינים", אבל משה רבינו, בשעה שמסר ציווי זה, אמר³² „לתת נקמת ה' במדין" (ולא „נקמת בני ישראל"). וכיאר אאמו"ר³³ בטעם השינוי, שהקב"ה מדקדק על כבודן של ישראל ומשה רבינו מדקדק על כבודו של הקב"ה (וכן כיאר שינוי נוסף עד"ז, שבציווי הקב"ה [בפ' תרומה] הכרוכים קודמים לארון, ואילו בפ' נשא מוזכר הארון לפני הכרוכים). אבל צריך להבין, מדוע מצינו שינוי זה ושני ענינים אלו במלחמת מדין ולא בכל שאר הציווים?

ולפי ההסברה בפירוש רש"י הנ"ל מבואר הדבר: מלחמת מדין בבני ישראל היתה בב' אופנים: א) המדינים בקשו להלחם ולהשמיד את בני ישראל, ובהתאם לזה באה „נקמת בני ישראל"; ב) העצה שהשיאם בלעם, „אלקיהם של אלו שונא זמה כו" – וכנגד זה הוא הענין ד„נקמת ה'".

ולכן: הקב"ה המדקדק בכבודו של ישראל, הדגיש – מבין שני הענינים – את „נקמת בני ישראל", היינו את כוונתם להשמיד את בני ישראל; ומשה רבינו, המדקדק על כבודו של הקב"ה, הדגיש את „נקמת ה'" – שגם מה

(28) חקת כא, טו.

(29) שהובא בפרש"י ס"פ חקת.

(30) ומה שלא הביא רש"י הספרי גם בפ' בלק (כד, יד. כה, א) לתרץ קושיא הנ"ל, י"ל כיון שגם במלחמת מדין נאמר „ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח גו" (פרשתנו לא, יא. ראה פרש"י שם יג) ולכן דוקא כאן הזכיר להם משה שלא

ינהגו בזה כמו במלחמת סיחון ועוג שזה גרם שיכשלו כו'.

(31) פרשתנו לא, ב.

(32) לא, ג.

(33) לקולו"ז לזהר פ' שלח ע' שעז. ולהעיר מתנחומא ובמדב"ר עה"פ.

„נגד ה'”³⁵ – להכשיל את בני ישראל
בזמה (ועי"ז גם בע"ז) –

ולכן הנה דוקא כאן, בפ' מטות,
אמרה תורה „בדבר בלעם”, ולא רק
„עצת בלעם”, שכן בזה מתבאר המכוון
דמלחמת מדין, שהוא נקמת ה' ונקמת
בני ישראל.

(משיחת ש"פ מטו"מ תשל"ה)

שהרגו מבני ישראל הי' ע"י פעולה
נגד „אלקיהם של אלו”, ש„שונא זמה
הוא כו”, עד כדי הכשלתם בע"ז
(בעל פעור).

ועפ"ז מובן גם מה שפירש רש"י
על „נקמת ה', שהעומד כנגד ישראל
כאלו עומד כנגד הקב"ה”³⁴, שהטעם
שגילתה זאת התורה דוקא במלחמת
מדין הוא לפי שבמלחמה זו הי' ניכר
שעמידתם „נגד ישראל” היתה עמידה

(35) להעיר מתנחומא ובמדב"ר שם: אמר
משה רבון העולם אם היינו ערלים כו' לא היו
שונאים אותנו כו' אלא בשביל תורה (מצוות)
שנתת לנו.

(34) שכפשוטו בא לתרץ הסתירה (ראה שפ"ח
שם).

